

ביה"ס לאדריכלות ע"ש דוד עזריאלי
הפקולטה לאמנויות ע"ש יולנדה ודוד כץ
אוניברסיטת תל אביב

שם הקורס בעברית :

סטודיו לשימור

תעוד, שימור ופיתוח המורשת היהודית הבנויה

שימור ופיתוח בתי כנסת במושבות הראשונות

שם הקורס באנגלית:

CONSERVATION STUDIO

DOCUMENTATION, CONSERVATION AND

REHABILITATION OF JEWISH BUILD HERITAGE

THE CENTRAL SYNAGOGUES IN THE FIRST ZIONIST COLONIES

סמסטר א' תשע"ח

יום א' - 16.00-19.00

יום ד' - 10.00-15.00

8 ש"ס

סוג המסגרת: סדנה

שם המרצה: פרופ. אדריכל אמנון בר אור

דואר אלקטרוני: amnon@baror-arc.com

ימים ושעות קבלה:

יום א' - 16:00 – 19:00

יום ד' - 10:00 – 16:00

ולפי תאום טלפוני מראש

- לשימור המורשת הבנויה ושימור נופי תרבות תפקיד מרכזי בבנייתו ראויה של מרחבי המחיה העתידיים.
- ההמשכיות, כערך יסוד תרבותי, נכון שיהיה מרכיב עיקרי בחינוכם ובעיסוקם המקצועי של המתכננים, האדריכלים ואדריכלי הנוף האחרים ישירות לעיצובם של המרחבים הבנויים והפתוחים של חיינו. אין מדובר רק בבחינת השורשים וההתייחסות התיאורטית לעבר, אלא בבחינת ערכי תרבות מוחשיים ובלתי מוחשיים ושילובם במערכות השיקולים הרבות בשדה התכנון.
- הכרת הקיים והבנת "רוח המקום" הם בסיס מחייב לכל הבא לתכנן ולפתח אזורים ואתרים היסטוריים בנויים.
- ההמשכיות והשינוי המתמיד דרים בכפיפה אחת והמתח שביניהם הוא הכוח העיקרי היוצר את איכותם המיוחדת של האתרים ההיסטוריים המטופלים.
- העצמת חשיבותו של השימור גדלה בד בבד עם ההאצה בתהליכי הפיתוח, עם הצורך בהתחדשות עירונית של רקמות בנויות, עם הציפוף המתחייב ועם התכלותם של משאבי הטבע הזמינים והנוף הפתוח.
- העיסוק במורשת הבנויה ונופי תרבות הוא עיסוק בהיסטוריה ובתרבות ועל כן מתקיים בסטודיו דיון מתמשך המבקש לבחון את שילובו של הקיים בתהליכי הפיתוח והשינוי המתמשך.
- תהליך העבודה בסטודיו לשימור מתחיל במחקרים היסטוריים וחקר האתר. עבודה זו מסתכמת בהכנת תיעוד ובחיבור מקורי של "מסמך המשמעות התרבותית" של האתר.
- ככל שההכרות עם האתר הולכת וגדלה, מתגבשת פרוגרמה מותאמת הנותנת מענה לדרישות הקהילה המקומית ולצרכיה בהווה ובעתיד.
- האתרים הנבחרים לסימסטר זה הם :

בתי הכנסת המרכזיים במושבות הציוניות הראשונות

Conservation of the built heritage and cultural landscape is a key role in building worthy of future living spaces.

Continuity, as fundamental cultural right to be a major component of their education and professional careers of planners, architects and landscape architects responsible directly to the planning of built and open spaces of our lives. This is not merely a theoretical approach to the past, but a cultural value tangible and intangible assets in the design field.

Knowledge and understanding of current "Spirit of Place".

Strengthening the importance of conservation has grown in tandem with the acceleration of the development process, the need for urban regeneration of existing tissues, with increased density required and impoverish of available natural resources and the open landscape.

Practice the built heritage and cultural landscape is engaging history and culture and therefore there is an ongoing discussion in the studio seeks to examine the integration of existing development processes and continuous change.

Conservation studio work process begins with historical research and study of the site. This work amounts to preparing documentation and an original essay of "document the cultural significance" of the site.

The chosen sites this semester:

The Central Synagogues in the first Zionist Colonies.

תיאור הקורס

הסטודיו לשימור מהווה התנסות בעיסוק האדריכלי בתוך סביבה בנויה בעיר היסטורית שתחילתה מושבה חקלאית של חלוצים מהגרים מאירופה, והפיכתה לעיר.

במהלך הסמסטר יודגשו הנושאים הבאים:

1. תהליכי הבניה וההתפתחות של העיר והאזור החל מיסוד במושבה עד ימינו.
2. תהליכי הרס בניה ושינויים במהלך המאה ה-20-21.
3. מתחם בית הכנסת - תהליכי תכנון בניה ושינויים.
4. בתי הכנסת בעת העתיקה ובישוב הישן.
5. מסורות וחיי הדת במרכז הערים, מנהגים, שבת, לימוד וקהילה.
6. בנייה מודרנית של בתי כנסת.
7. הסבת מבני דת הסטורים לשימושים עכשוויים בעולם.
8. בנייה חדשה במרקמים בנויים עתיקים מקרי בוחן.

דרישות הקורס

נוכחות, השתתפות, קריאה, כתיבת עבודות, תיעוד ותכנון

-נוכחות חובה

-עבודה בקבוצות

-השתתפות פעילה במטלות הסטודיו ובדיונים

-חובת השתתפות בסיוורים

חובת הכנת הרצאות בפני חברי הסטודיו

חובת תיעוד מקדים לאתר וסביבתו

חובת השתתפות סדנת ברלין (במידה ומתקיים)

הגשות (בהתאם לדרישות ביי"ס)

מרכיבי הציון הסופי

נוכחות – 15%

עמידה בהצלחה בכל מטלות הסטודיו – 60%

השתתפות בכל הסיורים – 10%

השתתפות פעילה במהלך כל הסטודיו - 15%

נושאי הקורס (נתון לשינויים)

א. תרגיל 1 :

"הקדמה והסברים על דרישות הסטודיו ומהלכו"

- הכרת הנושא.

-השתלמות בנושאים היסטוריים הקשורים לתולדותיה העיר הנבחרת, בדגש על חיי הדת, הרוח, והפולחן.

-אדריכלות בתי הכנסת בגולה במזרח, במערב ובארץ ישראל

-אנשי הרוח והדת שפעלו בעיר והשפיעו על המורשת התרבותית בעיר ובבית הכנסת

- הכרת המקום והכרת קהילות המתפללים לדורותיהם בבית הכנסת הנבחר

- הכנת מצגות אישיות קצרות בנושאים שינתנו לסטודנטים לבחירה

משך התרגיל – 2 שבועות

סיורים באתרים הנבחרים בהדרכת הסטודנטים

הרצאות מבוא מפי הסטודנטים

הרצאות מבוא מפי הסטודנטים

ההרצאות ילוו במצגות ממוחשבות אשר עותק דיגיטלי מרוכז יימסר למנחה.

ב. תרגיל 2 : היכרות עם האתר

ריכוז עבודות תיעוד מקדים בהסתמך על עבודת התיעוד והחומרים הקיימים בעירייה, במחקר ובספרות.
(קבוצתי)

-מחקר ותיעוד היסטורי

-סקר פיזי

-ניתוח אורבני היסטורי

-ניתוח אדריכלי היסטורי

-ניתוח סטטוטורי

-ניתוח ערכים וניסוח מסמך "משמעות תרבותית"

משך התרגיל: 2 שבועות

תיעוד ומחקר

ג. תרגיל 3 : הדיאלוג בין העבר להווה והחלומות לעתיד

גיבוש פרוגרמה בהתאם לדרישות ותנאי השטח וערכי השימור

תכנון מתארי באתר חסר ודאות

הצעה ראשונית לפיתוח, שימור והסבה

חזון עתידי לאתר הנבחר

משך התרגיל 2 שבועות.

פרוגרמה אורבנית.

פרוגרמה אדריכלות.

עקרונות תכנון ושימור

עקרונות תכנון ושימור.

חזון.

ד. תרגיל 4 : הצעה מפורטת לתכנון מתחם בית הכנסת

התערבות תכנונית באתר- הצעה להתערבות תכנונית בהתחשב בערכי השימור.

במהלך הסטודיו ידרשו הסטודנטים להצעות תכנון תוך התמודדות עם ערכי השימור על האתר כפי שנוסחו על ידם ובו בזמן מתן מענה לדרישות הפרוגרמה והתקציב.

התוצר הנדרש יהיה תכנון אדריכלי מפורט בקני"מ 1: 100

משך התרגיל – 7 שבועות.

הנחיות תכנון	סיור
הנחיות תכנון	הנחיות
הנחיות תכנון	הנחיות
הנחיות תכנון	הנחיות
חופשת חנוכה	הנחיות
הנחיות תכנון	הנחיות
הנחיות תכנון	הנחיה אחרונה

תאריך ההגשה הסופית יקבע ע"י הנהלת ביה"ס

ההגשה תהיה בשני פורמטים מחייבים :

חוברת A-3 וCD של העבודה הכוללת

העותק הדיגיטלי יימסר לידי המנחה.

ביבליוגרפיה :

- 1) בן שחר ה', "בתי יפו – תל אביב מספרים", תולדותיה של העיר העברית הראשונה – תל אביב 1990.
- 2) ברגר ת', "דיוניסוס וסנטר" – תל אביב 1998.
- 3) גוטמן נ', "שביל קליפות התפוזים" – תל אביב 1958.
- 4) גוטמן נ', "עיר קטנה ואנשים בה מעט" – תל אביב 1959.
- 5) גילר ש., "וידריך ש", " בית הכנסת המטולטל".
- 6) גוטמן י', 'מוצאו של בית הכנסת', ז' ספראי (עורך), **בית הכנסת בתקופת המשנה והתלמוד**, ירושלים תשמ"ו, עמ' 43-48.

- (7) דוריאנוב א', "ספר תל אביב" – תל אביב 1936.
- (8) דן י', **חיי העיר בארץ ישראל בשלהי העת העתיקה**, ירושלים 1984, עמ' 17-43.
- (9) הלמן ע', "התגבשותן של חברה אזרחית ותרבות עירונית בתל אביב בשנות העשרים והשלושים" עבודת דוקטורט, האוניברסיטה העברית, ירושלים 2000.
- (10) היטנמייסטר ג', 'בית הכנסת ובית המדרש והזיקה ביניהם' (דיון) בהשתתפות: א' אופנהיימר עמוד 48 – 45, שמואל ספראי עמ' 49, קתדרה, 18 (תשמ"א) עמ' 37-49.
- (11) היטנמייסטר ג', 'ארון הקודש והתפתחותו בבתי הכנסת העתיקים' דברי הקונגרס העולמי למדעי היהדות, ח (תשמ"א), ירושלים תשמ"ב, עמ' 1 – 6.
- (12) וידריך ש', "לתולדות בית הכנסת הגדול ותכנונו" ("אריאל" 190-189, "101 שנים לתל אביב – העיר העברית הראשונה" (ע"מ 89) .
- (13) טוראן א', "תל אביב בשנות העשרים והשלושים: אידיאולוגיות מתחרות בעיצוב דמות המטרופולין הציוני" דברי הקונגרס העולמי העשירי למדעי היהדות, חויבה ב' כרך ראשון, ירושלים 1990 עמ' 391-396.
- (14) ייבין ז', 'דמותה של עיר יהודית', הגליל העליון- לקט מאמרים לזיכרו של יי יפה, תשמ"א, עמ' 109-113.
- (15) כרמיאל ב', "אריחים ממטרים עיר" .
- (16) מאיר-מריל ע', "בית הכנסת הגדול בתל אביב, מתרומתו של אלכסנדר ברוולד להקמתו" קתדרה 57, 1990.
- (17) מעוז צ"א, 'מתי נבנו בתי הכנסת הגליליים לראשונה?', ארץ ישראל, כה (תשנ"ו), עמ' 416 – 426.
- (18) ספראי ש', 'העיר היהודית בארץ ישראל התקופת המשנה והתלמוד', **העיר והקהילה**, ירושלים תשכ"ח, עמ' 236 – 227.
- (19) ספראי ש', 'האם הייתה קיימת עזרת נשים בבית הכנסת בתקופה העתיקה?', תרביץ, ל"ב (תשכ"ג), עמ' 329-338.
- (20) עזריהו מ', "תל אביב העיר ה(א)מיתית" – מיתוגרפיה היסטורית מכון בן גוריון- אוניברסיטת בן גוריון בנגב, 2005.
- (21) פרסטר ג', 'בתי כנסת עתיקים בארץ ישראל', קדמוניות, 18 (תשל"ב) עמ' 38 – 42. וגם: הגליל העליון – לקט מאמרים לזכרו של י. יפה, תשמ"א, עמ' 101 – 108.
- (22) שביט י', וביגר ג', "ההיסטוריה של תל אביב. משכונות לעיר 1909 – 1936, תל אביב 2000.
- (23) שחורי א', "חלום שהפך לדרך. תל אביב, לידה וצמיחה: העיר שהולידה מדינה. תל אביב 1990.

בביוגרפיה נוספת תיתן ע"פ דרישה בהתאם לבחירת האתר